

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Minerva, sive de causis latinae linguae commentarius

Sánchez, Francisco

Schoppe, Caspar

Perizonius, Jacobus

Franequera, 1687

Cap. XI. - De formatione comparativorum, & superlavorum

[urn:nbn:de:bsz:31-109138](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109138)

3. C. vil. Cæli, *naviculam parvam*. Valer Max. *Cum parvulus filiulis ludens*. Cicero de Natura Deorum: *Itaque cum pisciculi parvi in concham immataverint*.
 Lib. 5. Martial. *Nec minuscula parva, nec minora*.

CAP. XI.

De formatione comparativorum, & superlativorum.

Nomina substantiva non habent gradus comparationis.

Substantia, inquit Aristoteles, non recipit magis, & minus. Idem agens de Qualitate, Suscipiunt (inquit) qualia magis, & minus. Ex his verbis colligimus comparativa non posse trahi à nominibus substantivis: unde falluntur, qui hæc nomina, *senex*, *juvenis*, *adolescens*, *infans*, substantiva credunt, cum sint omnino adjectiva. Nec obstat, quod Plautus à *Pænus*, fecit *Pænior*: * non enim ibi substantiam, sed calliditatem voluit significare; quasi dicat, *callidior*: Pœni enim habitus sunt callidissimi, sic qui dixit, *Neronior*, à *Nerone*, crudelitatem significavit. Nec à verbis possunt cre-

* Non enim ibi substantiam &c.] Verum quidem habitus Pœnos pro callidissimis & fallacibus, unde *Tunica fides* proverbio notata: sed tamen *Pœnior* apud Plaut. *Pœn. V. 2. 31.* proxime & directe substantiam Pœni, calliditatem vero non nisi forte tacite & per ambages, significat, siquidem rogatus simpliciter, an sciret Panice, respondet, *nullus me est hodie Pænus Pænior*, h. e. qui magis habeat omnia requisita ad constituendum Pœnum, qui rectius appellari possit Pœnus, non tam propter calliditatem ingenii, quam peritiam linguæ. Præterea ex aliis etiam substantivis, aut substantivis sumptis formati aliquando Comparativi & Superlativi. Vide exempla apud Vossium de Anal. II. 22. Immo etiam ex ipsis superlativis, veluti *præcipuus*, *postremissimus*. Vide ibid. cap. 26. Quidni ergo & à *Pœnis*, Panicum hominem simpliciter de- notare?

creari comparativa; quia verbum est veluti forma orationis, nec recipit comparationem, nisi addito adverbio; ut, *currit, magis currit*. Nescio igitur quid moverit aliquos, ut à *potior, & detero*, verbis, formaverint *potior, potissimus, & deterior, deterrimus*, cum ad manum essent *potis, & deter* nomina. Nec à particulis possunt creari; ut ab *extra, exterior*; * ab *ultra, ulterior*. An obscura sunt nomina,

Verba non comparantur.

Particulae non comparantur.

D 3

* *Ab ultra ulterior*] Observanda sunt etiam superlativa horum vocabulorum, quorum nonnulla duplicem habent terminationem, REMUS & UMUS, seu, ut postea dixerem, IMUS, omnia vero habent hanc postremam. Nam ab *exterus, exterior* est, *extremus & extremus*. Festus. *Extimum extremum significat, ita ut intima sit contrarium*. Plautus Trucul. in fragm. *Extimus sum factus à vobis*. Gell. III. 10. *Poli axem extimum tangunt*. Cic. Somn. Scip. c. 4. *Extimus circulus*. Sic porro dicitur *intimus, ultimus, citimus, infimus, supremus & summus* contracte pro *supimus*. Sic denique *postremus & postumus*. Ultimum hocce non intellexerunt multi tum veterum, tum recentiorum. Scilicet imponebatur hoc nomen saepe infantibus ut proprium; hi autem dicebantur *Primi, Quinti, Sexti, Decimi, Postumi* respectu non matrum, sed patrum, à quibus isto ordine erant geniti. Jam vero quia nemo vivus, & vitam longius producere sperans, filium recensatum appellare poterat *postumum*, h. e. postremum, quum sicuti hoc anno istum, ita sequenti alium posset suscipere; atque adeo quia istud nomen is ra de causa vix unquam ulli imponebatur, & vix imponi poterat, nisi ei, qui post mortem patris sui edius esset, quippe jam postremo sine controversia istius hominis filio; hinc ortum, ut Grammatici etiam veteres putarint, hoc vocabulum proprie significare eum, qui post mortem patris, seu *posthumatum* patrem esset natus, quin immo ex his vocabulis formatum tradiderint, & ita tandem etiam cum aspiratione scripserint. At vero refelluntur hi, quod ad orthographiam, uno jam consensu omnium eruditorum, tum scriptura antiquissimorum codicum, marmorum, & numerorum, in quibus omnibus sine H scribitur. Quod vero ad etymon & significationem, refutantur ipsa forma, quae manifesto est superlativi, ut ex aliis omnibus modo me-

mo.

Max. Cam
tura Deo
immutat
mora.
, & super
mos recipit
e Qualitan
i, & mira
iva non poi
s; unde fa
iuenis, ad
cum sint
od Platur
ibi subita
ficare; qu
iti sunt ca
Nerone, cu
rbis possit
quidem habi
de Pansa su
Plaut. Poca
ni, calliditas
es significan
Pance, ro
h. e. qui ma
n. Pannus, qui
oper callidita
eorea ex alii
formari ali
exempla apud
ipsa superlati
cap. 6. Quib
simpliciter de

unde hæc melius formentur? Ab obscura sunt
superus, & inferus; ut mare superum, mare infe-
rum?

moratis patet. Nam profecto quum huius generis voca-
 bula omnia habeant eam superlativi formam, & ceteroqui
 solum *poss*, seu *posterus*, si *postumus* non sit ejus superlati-
 vum, eam non haberet, quid causæ, quare hanc illis
 plane convenientem, illis accensere nolis; tanto magis,
 quum & apud Tertullianum, Sidonium, aliosque *postumus*
 pro ultimo clarissime ponatur, & in Glossis Isidori sic ex-
 ponatur. Nec morari quem debet, quod hoc vocabulum
 maxime per V scribitur *Postumus*, cum reliqua ejus for-
 mæ tandem I receperint. Nam, ut taceam, etiam reli-
 quorum nonnulla in vetustissimis codd. per V scripta occur-
 rere, ut *Quimus*, &c. nec nisi sero, seu tempore demum
 imperatorum ceptum dici & scribi *Quimus, Quintus*, sciend-
 um est, hoc vocabulum, quia ex promiscuo in proprii nomi-
 nis usum pene profusum fuit translatum, tanto magis, quod
 promiscuo usui aliud ejusdem, significationis & gradus
 scil. *posternus*, reliquit: & porro, quia propria nomina non
 tam facile subeunt illas pronunciandi & scribendi muta-
 tiones, quibus obnoxia sunt appellativa, illud ergo
 inquam, ista de causâ constantius retinisse antiquam
 scripturam, quam reliqua ejusdem formæ, quæ in promi-
 scuo appellativorum erant & manebant usui. Ne temere
 hoc affirmare videar, similiter plane se res habet
 in voce *Quintus*, quæ in appellativo usu sine C litera scribi-
 tur, at cum proprium est nomen, cum ea, cum qua &
 antiquitus scripta fuit, utpote derivata à *quinq;*, poste-
 riore Q mutata in C. In proprii vero nominis usu vere re-
 tentam esse hanc liceram, scriptumque *Quintus*, probant
 gentium *Quinctia* & *Quintilia* nomina, quæ in antiquis-
 simis lapidibus & summis sic scripta occurrunt, tum etiam
 nomen proprium mensis *Quinctilis*. Ergo sicuti hæc vox,
 quando proprii nominis utum obtinet, dicitur & rectius
 servavit, tum ipsa, tum quæ ab ea descendunt,
 præscam scripturam, eademque, cum appellativa est,
 eam mutavit, sic profecto nihil mirandum est *postu-*
mus eam præferre integram, adulteratis licet aliquantum
 appellativis, quæ ejusdem formæ sunt. Ad eandem hanc
 formam pertinent etiam *doctissimus* & *sanctissimus*, quomodo
antiquos dixisse testatur Festus. Vossius de Anal. II. 25.
 positivis hæc adscribi omnino vult; sed nulla profecto ra-
 tione. Rectius ibidem de voce *postumus* disputat, quod
 & facit Maximus Ictorum, Jac. Cujacius, non aliena
 hæc existimans, quæ in Observ. suis, III. 4. doceret juris
 civilis studiosos.

De Partibus Orationis. 55

Prim? Citer ager dixit Cato; exter honos Statius; *extera* regna Virgilius; *exterar* nationes passim leges; *super*, *inferque* vicinus Cato. *Sæp*us aliquando fuit in usu; unde Cato dixit, teste Prisciano, *sapissimam discordiam*. „ [Itaque *Sæpius* non est Adverbium à *sæpè*, sed Nomen neutrum, & Græco more dicitur per Ellipsis præpositionis *κατά*, sicut cetera, quæ vulgo Adverbia comparativa dicuntur, *Melius*, *Pejus*, *Deterius*, *Citius*, *Celerius*, &c. quorum usus est Positivorum similis; *Dulce* *ridet*, *Turbidum* *letatur*, *Insanum* *irascitur*.] Proprius antiquum fuit, unde *propior*. Varro 7. de lingua Lat. sic ait: *alias ut duo prima absint; ut, optum, optius, optimum: alias ut primum, & tertium; ut, melum, melius, melissimum*. Nec verum est, quod ajunt, non posse duci comparativa à nominibus habentibus vocalem ante *is*, vel *us*; nam à *tenuis*, *tenuior*, & *tenuissimus* trita sunt. Cicero in Bruto; *Assiduissime* autem mecum fuit Dionysius. Suetonius in Galba; *assiduissimi* usus. Varro 2. Rustic. *Ita sunt assiduiores*. Et paulò post; *eosque assiduiores faciant*. Plin. lib. 18. *Milites strenuissimi ex agricolis gignuntur*. Tacitus lib. 20. *Bellum strenuissimi cuiusque periculo geri*. Plin. lib. 7. Epist. *Exiguissima* *legata*. „ [Ovid. epist. Hyper. De fratrum populo pars *exiguissima* restat.] Lucretius lib 4. *Nam nihil egregius quàm res est cernere apertas*. *Piissimus*, reprehendit Cicero Philip. 3. Sed satis est Antonium eo fuisse usum: utitur & hoc nomine Curtius lib. 9. „ [Noxissimum animal, dicit Seneca de Clement. lib. 1. in fine.] Citat præterea Priscianus ex Catone *arduius* iter, & *arduissimo* aditu: ex Pacuvio, *egregiissima* forma: ex Juvenali Satyr. 4. *egregius* cenat: ex M. Catone,

* *industriorem exercitum*; ex eodem Catone, *vitam innoxio-*
riorem, & *perpetuius*, & *perpetuissimo* *curriculo*: ex Lu-
 cilio, *villicus paulo strenuor*,, [Plaut. Epid. Si deterior
 ,, *strenuori suis pugnas predicat*.] Notanda etiam
 sunt, † *Maturrimus* apud Tacitum, & *matu-*
rissimus apud Ciceronem, & *Columellam*:
ipissimus, & *oculissimus*, & *patruissimus* apud Plau-
 tum. Superlativa in *limus* plura ponunt alii;
 ego tria tantum reperio, *simillimus*, *facillimus*,
buonillimus: Seneca utitur, * *imbecillimus*, & *im-*
becillissimus, epist. 86. Neutrum probo.

CAP. XII.

Quid sit persona in verbis: exploduntur im-
 personalia Grammaticorum. Infiniti
 natura ostenditur.

Quid sit
 Verbum

Inepta
 Aristote-
 lis defi-
 nitio.

† **V**erbum est vox particeps numeri personalis cum
 tempore. Hæc definitio vera est, &
 perfecta, reliquæ omnes Grammati-
 corum ineptæ. Neque etiam Aristoteles, seu
 quisquis ille fuit, qui *æsi ipponias* scripsit,
 aptè distinxit quid esset verbum, quum ait;
Verbum est vox significativa ad placitum, &c. Ne-
 que enim hæc descriptio attingit causas, sed
 effecta, & adjuncta; atque adeo inserit nega-
 tio-

* *Industriorem exercitum*] sic Plaut. Mostell. I. 2. 71. *Quo*
neque industrior de inventute erat. Sed plura hujus generis
 vide apud Voss. de Anal. II. 27.

† *Maturrimus*] sic à *ereber* non modo *creberrimus*, sed &
creberrimas. Gell. II. 30. *Fluctus*, qui flante *Aquilone* ma-
ximi & creberrimi excitantur: à *celer* tum *celerrimus*, tum etiam
celerissimus. Ennius in Ann. *Celerissimus rumor*.

* *Imbecillissimus*] Sic *amabilissimus* Cic. de Amic. cap. 14.

† *Verbum est vox*] Mallem; *Verbum est vox*, significans acti-
 onem vel possessionem, vel existentiam per numeros, personas,
 & tempora.